

РОЗДІЛ 7. РЕЦЕНЗІЇ

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ КАРПЕНКО О.
«ОПІКА НАД ДІТЬМИ У ПОЛЬЩІ»¹****REVIEW OF THE MONOGRAPH BY KARPENKO O.
“CHILD CUSTODY IN POLAND”**DOI <https://doi.org/10.32782/26636085/2023/64.2.39>**Лялюк Г.М.,**докт. пед. наук, професор,
доцент кафедри теоретичної психології
Львівського державного університету
внутрішніх справ

Під час періоду воєнних конфліктів гострота проблеми опіки над дітьми стає особливо високою через різке збільшення кількості сиріт та дітей, які опинилися бездоглядними. Найбільш поширеною категорією у цьому контексті є діти-сироти, які, незважаючи на наявність живих батьків, опіку та піклування, стають соціальними сиротами у зв'язку з тимчасовою втратою батьківського піклування під час війни. Україна, як і багато інших країн, стикається з викликами, пов'язаними із забезпеченням належної опіки та піклування для цих дітей. Актуальність цього питання підкреслюється неабияким зростанням кількості дітей, які потребують допомоги та захисту.

У сучасному світі питання опіки над дітьми визнається ключовим для гармонійного та повноцінного розвитку молодого покоління. Спрямованість суспільства на вирішення цієї проблеми визначає не лише благополуччя окремої дитини, але й майбутнє всього суспільства. Це передбачає урахування особистих практичних інтересів і уподобань, а також розуміння актуальності та важливості проблеми опіки над дітьми в професійній діяльності.

У цьому контексті монографія висвітлює цілісний історико-педагогічний аналіз та системне узагальнення розвитку опіки над дітьми в педагогічній теорії і практиці Польщі від ХХ до початку ХХІ століття, є невід'ємною складовою вивчення сучасних педагогічних тенденцій та методологічних підходів. Авторка аналізує суспільно-економічні та соціально-освітні детермінанти, що визначають становлення та розвиток опіки над дітьми в польській педагогіці.

У монографії систематизовано та узагальнено теоретико-методичні засади опіки над дітьми в Польщі, які вносять вагомий внесок у наше

розуміння опікунсько-виховної системи цієї країни, допомагають переосмислити історико-педагогічний процес, відкриваючи нові грані та принципи розвитку опіки над дитиною, які можуть бути корисними для наукового дискурсу в Україні. Зокрема, висвітлено важливі моменти, такі як інституційне утвердження опікунської педагогіки, внесок польських науковців у розвиток теорії й методології опіки, а також визначено моделі вихователя у контексті завдань опікунської педагогіки, детально висвітлено види і форми опіки дітей у Польщі, еволюцію та основні напрями опікунсько-виховної діяльності інтервенційних закладів, а також розкрито прогресивні ідеї польського досвіду. Це відкриває можливості для використання цього досвіду в українському соціумі, сприяючи покращенню умов для розвитку та соціалізації дітей, що потребують особливої опіки та уваги.

Особливо цінним є вивчення педагогічних аспектів сирітства в контексті широкомасштабних євроінтеграційних процесів. Аксиологічний вимір польської педагогічної теорії та практики опіки над дітьми у Польщі надає нам унікальний погляд на ціннісний підхід до виховання, який може стати джерелом натхнення для української педагогіки. Порівняльний аналіз польської та української системи опіки над дітьми дозволяє виявити спільні тенденції та відмінності, що стане основою для розробки ефективних стратегій у вихованні молодого покоління в умовах європейської інтеграції.

Монографія вражає своєю структурою (вступ, п'ять розділів, висновки до кожного розділу, післямова, список використаної літератури (1117 найменувань), додатки, резюме англійською та польською мовами) та глибоким обґрунтуванням теоретичних засад проблеми розвитку опіки над дітьми у педагогічній теорії та практиці. Цінною є розроблена автором періодизація розвитку опіки над дітьми в Польщі протягом

¹ Карпенко О. Опіка над дітьми у Польщі: історико-педагогічний аспект. Дрогобич: Ред. вид. відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2023. 658 с.)

XX – XXI століть, узагальнені провідні тенденції на кожному з шести етапів.

У монографії систематизовано та узагальнено теоретико-методичні засади опіки над дітьми в Польщі, що може служити важливим джерелом досвіду та інформації для вирішення подібних питань в українському контексті. Також важливим є аналіз інституційного утвердження опікунської педагогіки в Польщі як навчальної дисципліни, освітньої спеціальності та галузі педагогічної науки, що свідчить про важливість цієї сфери в системі освіти та соціальної роботи.

Ця монографія надає можливість вивчити польський досвід та використовувати його в українському соціумі, забезпечуючи ефективний розвиток та соціалізацію дітей в умовах, які враховують їхні особисті потреби та права, а також представлено причини, які ускладнюють ефективність діяльності нових форм опіки, таких як прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу.

Значну увагу приділено опікунській діяльності інтервенційних закладів, а також основним напрямом опікунської діяльності у школах та позашкільних інституціях Польщі в досліджуваному періоді. Такий підхід дозволяє отримати повний обсяг інформації про те, як опіка над дітьми впливає на різні аспекти їх розвитку та виховання у відповідний період.

Хоча в Україні існує відповідна законодавча база, спрямована на забезпечення соціально-економічних, правових, медичних, психолого-педагогічних умов для повноцінного розвитку та соціалізації дітей, діяльність нових суб'єктів опікунської діяльності, таких як прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу, часто не досягає необхідного рівня ефективності. Це може бути пов'язано із неоднаковим застосуванням положень, обмеженим фінансуванням, або несвоєчасними корекційними заходами.

Автором вивчено, узагальнено та переосмислено польський досвід опіки над дітьми, що знайшло відображення у підготовленому навчально-методичному комплексі «Теоретичні та методичні засади опіки над дитиною у Польщі» для викладачів та студентів педагогічних вишів України, що може виявитися корисним кроком у забезпеченні якісної підготовки фахівців, які будуть здатні ефективно працювати в сучасних умовах педагогічної реальності.

У висновках й узагальненнях враховано історичні і регіональні особливості розвитку опіки над дітьми в Польщі, а також можливості творчого використання цього польського досвіду в Україні. Це додає практичної цінності монографії для соціальної сфери та опікунсько-виховної діяльності в Україні. Створення розгалуженої мережі нових типів державних і недержавних закладів опіки та піклування в Україні є надзвичайно важливим кроком у розв'язанні цієї проблеми. Це включає в себе не

лише встановлення закладів, але і розробку ефективної державної політики, яка базується на принципах гуманізму та демократизму. Основна мета такої політики – переорієнтація системи державно-інтернатної опіки на сімейні форми організації життя дітей, позбавлених батьківського піклування.

У додатках монографії, ілюструючи теорію і практику опіки над дітьми у Польщі, авторка уобразила змістовий матеріал рисунками (21), таблицями (13), додатками, які містять статистичні дані, навчальні плани і програми та ін.

Загалом монографія є органічним поєднанням обґрунтування концептуальних засад опіки, висвітлення історії цього педагогічного процесу на польських теренах і репрезентації низки практичних кроків щодо використання результатів наукового пошуку в освітній практиці України, його історико-компаративістське значення. Актуальність проблематики, ґрунтовний і грамотний, логічний і послідовний виклад матеріалу має практичне значення, позаяк буде корисним не тільки для науковців, здобувачів вищої освіти, а й учених-компаративістів, учителів, педагогів, які працюють у сфері опіки над дітьми.

Польський досвід опіки над дітьми є цікавим для України, оскільки він свідчить про вдалий пошук власного шляху у творенні опікунсько-виховної системи, що відзначається унікальним підходом та врахуванням національного культурного і суспільного доробку. Автор зазначає, що Польща, як і Україна, пройшла складний шлях розвитку, і польський досвід може бути важливим джерелом інспірації для модернізації української опікунсько-виховної системи. Одним з ключових завдань цієї модернізації повинно бути зміцнення сімейного життя. Важливо враховувати та підтримувати різноманітні цінності, які впливають із національної культури, сприяючи тим самим розвитку унікальної опікунсько-виховної парадигми. Модернізація також повинна бути направлена на надання допомоги патологічним сім'ям, де може бути виявлено проблеми, що загрожують здоров'ю та розвитку дітей. Важливим елементом є захист прав дітей, що включає в себе створення ефективної системи соціального захисту та правових механізмів.

Окрім цього, модернізація української опікунсько-виховної системи повинна враховувати і попереджувати випадки насилля щодо дітей в Україні. Це передбачає ретельний розгляд правових, соціальних і психологічних аспектів проблеми насилля, а також розробку ефективних механізмів протидії та попередження таких ситуацій.

Загалом польський досвід може слугувати джерелом інновацій для України у сфері опіки над дітьми, а модернізація системи опіки повинна бути глибоко узгодженою та спрямованою на покращення якості життя дітей і розвиток суспільства в цілому.